

ПРЕЦЕДЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

У статті окреслено поняття прецедентності з позицій когнітивно-дискурсивного підходу до перекладу прецедентних імен. У межах дослідження виявлено складники прецедентності, повнота відтворення яких становить важливий критерій якості перекладу онімів, наділених ознакою прецедентності. Проведено аналіз зв'язку між ступенем збереження прецедентності та рівнем еквівалентності перекладу прецедентних імен.

Ключові слова: еквівалентність, інтертекстуальність, метафоричність, прецедентне ім'я, прецедентність, прототиповість, стереотипність.

Ташченко А. В. Прецедентность как объект исследования когнитивно-дискурсивного переводоведения. В статье рассмотрено понятие прецедентности с позиций когнитивно-дискурсивного подхода к переводу прецедентных имен. В рамках исследования выявлено составляющие прецедентности, полнота отображения которых составляет важный критерий качества перевода онимов, характеризующихся прецедентностью. Проведен анализ связи между степенью сохранения прецедентности и уровнем эквивалентности перевода прецедентных имен.

Ключевые слова: интертекстуальность, метафоричность, прецедентное имя, прецедентность, прототипность, стереотипность, эквивалентность.

Tashchenko G. V. Precedence as the Subject of Research in the Cognitive and Discursive Translation Studies. The article focuses on the cognitive phenomenon of precedence constituting an “umbrella term” whose definition requires joint consideration of a range of individual concepts to be reflected in the translation. Since the precedent names are formed due to the mental operation of comparison, namely understanding new phenomena on the basis of their contrasting with those already known, they possess a certain degree of similarity with conceptual metaphors. Conventional associations that precedent names trigger in the mind of the interpreter show the stereotypical nature of the meaning communicated by the precedent names. Being easily retrievable from memory, they also constitute the most prototypical tool for verbalizing the corresponding idea. Thus, prototyping is another feature determining the precedent name functioning within a cultural community. Finally, precedent names engage the recipient in a dialogue, involving not only the author of the original but also the source culture itself with all the texts it has ever created and continues to create which urges the reader to search the meaning of the precedent name in the field of intertext. Therefore, the paper deals with such concepts as stereotype, metaphor, prototype and intertext integrated into a multifacet notion of precedence representing a crucial translation factor as its preservation is a necessary prerequisite of achieving the highest possible equivalence of the target text. However, the degree of equivalence may vary substantially owing to the specific factors influencing a particular act of translation. Consequently, the article presents the analysis of interdependence between the number of the above-mentioned precedence components, the translator manages to retain, and the equivalence of the precedent name rendering. The correlation between the comprehensive precedence transposition and conveyance of the general meaning pertaining to the original message is also considered.

Key words: equivalence, intertextuality, metaphor, precedent name, precedence, prototype, stereotype.

Прецедентні імена (ПІ) як об'єкт перекладознавчих розвідок останніми роками привернули до себе значну увагу, однак, незважаючи на бурхливий розвиток когнітивно-дискурсивного перекладознавства, розгляд відтворення ПІ у перекладі з точки зору їх когнітивної специфіки не набув широкого розповсюдження.

ПІ міцно затвердилися у роботах науковців як одиниці лінгвокогнітивного рівня, наділені культурно специфічними смислами, які, зберігаючись у колективному несвідомому окремої мовної спільноти, підлягають рекурентній вербалізації у дискурсі задля актуалізації відповідного фрагменту культурного простору у новому контексті. Проте **актуальним** залишається визначення характеристик імен, що вказують на їх прецедентність, та засобів їх відбиття у перекладі.

Мета нашого дослідження полягає у встановленні зв'язку між повнотою збереження прецедентності оригінального оніму та рівнем еквівалентності його відтворення у цільовому тексті. **Об'єктом** аналізу виступають складники прецедентності, повнота відтворення яких становить важливий критерій якості перекладу онімів, наділених ознакою прецедентності. **Предметом** дослідження слугують способи забезпечення еквівалентності при перекладі ПІ, обумовлені потребою максимально можливого збереження їх прецедентності.

Дослідження здійснено на **матеріалі** творів англomовної художньої літератури ХІХ-ХХ століття та їх перекладів українською мовою.

Завдання, виконання яких необхідне для досягнення поставленої мети, наступні: (1) встановити складові поняття прецедентності; (2) обґрунтувати значення прецедентності як

фактора перекладу ПІ; (3) проаналізувати залежність рівня еквівалентності від повноти відтворення складників прецедентності при перекладі ПІ.

Комплексний характер ПІ, які функціонують на рівні свідомості, об'єктивуються в мові та відображають глибинні особливості культури-джерела, передбачає наявність комплексу характеристик, які сукупно складають поняття прецедентності, що обумовлює рішення перекладача під час відтворення ПІ. Розгляд перекладу як «контекстуально прив'язаного когнітивного процесу наповнення форми мовного знака змістом у процесі інтерпретації з урахуванням лінгвального контексту і з опорою на енциклопедичні знання, пов'язані з ними емоційні переживання, а також оцінки цих знань, сформовані в культурі тексту-оригіналу й культурі тексту-перекладу» [Мартинюк 2017, с. 23], вимагає встановлення особливостей утворення ПІ, їх функціонування у вихідному культурному просторі та на світовому рівні, а також зв'язків, що ведуть від ПІ як до попередніх, так і до нових контекстів вживання.

Найпершою характерною ознакою ПІ є їхня здатність запускати у свідомості певної групи індивідів низку стереотипних образів та асоціацій, тобто у цьому сенсі ПІ наближаються до поняття *стереотипу*. Хоча вважається, що стереотипи уособлюють узагальнений досвід, а ПІ відображають спосіб сприйняття одиничного феномену, принцип їх функціонування як засобу стабілізації сприйняття інформації багато в чому збігається.

ПІ, як і стереотипи, оперують не тільки у суто лінгвістичній, а й у когнітивній площині, відповідно вони свідчать про певну спільність мислення групи індивідів, що впливає і на вибір мовних засобів та їх стандартне сприйняття широким колом представників окремої лінгвокультури. Однак на рівні міжкультурної комунікації розбіжності у соціальному та історичному досвіді призводять до іншої емоційної оцінки явищ оточуючої дійсності, у результаті чого у дискурсі відповідної нації утворюються засоби вираження культурно-специфічних смислів, що втрачають свою стереотипність при перенесенні до нового культурного простору. Вищезазначені фактори повинен враховувати перекладач, оскільки ПІ, що викликає стереотипний ментальний образ у межах однієї культурної спільноти, в іншій може спиратися на відмінну концептуальну структуру або не апелювати до жодної.

Для кожного повноцінного представника соціальної або національно-культурної спільноти мовний знак на позначення стереотипного образу апелюватиме до чітко детермінованого плану змісту, спільного як для автора повідомлення, так і для реципієнта, які споглядають світ крізь призму тих самих усталених оцінок. У такий спосіб «наша культура встановлює когнітивну матрицю» [Лебедева 1999, с. 21], яка детермінує наш погляд на оточуючу дійсність, проте саме такий культурно-специфічний спосіб бачення світу становить найбільше труднощів на шляху перекладача, оскільки перед ним постає завдання віднайти у мові перекладу спосіб вираження того самого смислу, що водночас зберіг би ознаки стереотипності, однак уже для носіїв приймаючої культури.

Наступною характеристикою ПІ є здатність виступати *прототипом*, тобто представником категорії, що накопичив максимальну кількість її ознак [Rosch 1977, 1978; Lakoff 1987]. Теорія прототипів [Wittgenstein 2001; Rosch 1977, 1978; Langacker 1987] ґрунтується на тому, що інформація, яка надходить до свідомості людини, порівнюється з уже існуючими ментальними образами, взірцями, якими і є прототипи. У такий спосіб нові знання підводяться під ту чи іншу категорію, при цьому процес категоризації відбувається «за подібністю до прототипу – найкращого, найхарактернішого типового прикладу, ознаки якого і стають ознаками категорії» [Макгауен 2012, с. 70].

Саме завдяки наявності прототипового члена категорії можлива ідентифікація об'єкта, аналогічно працюють і ПІ, вказуючи, що повинно бути притаманним джерелу прецеденту, а що ні [Красных 1998]. Так, ПІ слугують «своєрідною моделлю концептуалізації світу у певному соціумі, прототипом комплексного характеру для осмислення тих чи інших регулярно повторюваних відносин між представниками конкретної культури» [Феномен прецедентности 2004, с. 42-43].

ПІ «входять до прототипової частини концептуальної та мовної картини світу» [Феномен прецедентности 2004, с. 40-43], тому на процес перекладу ПІ впливає низка

когнітивно-особистісних факторів, таких як «збіг/розбіжності в індивідуально-психологічних властивостях автора і читача, а також когнітивних систем – картин світу, таблиць знань, особистісних тезаурусів» [Кузьміна 2004, 62]. Кожна культура самостійно обирає критерії вибору якостей, що впливають на визначення прототипу. Відмінності у сприйнятті дійсності, звичаях, традиціях, соціальних нормах тощо обумовлюють неоднаковий процес виділення базової, домінантної ознаки, а отже і власне прототипу, з цієї причини у різних культурах прототипами однієї і тієї самої ознаки можуть виступати різні особи, об'єкти чи явища.

Наступним кроком у розумінні П є усвідомлення його *метафоричної природи*. Метафоричність мислення ґрунтується на розумінні нового об'єкту пізнання на основі знайомого, усталеного образу, що безпосередньо з ним не пов'язаний. У цьому П наближаються до когнітивної метафори, яка пояснює концептуальну структуру одного типу за допомогою концептуальної структури іншого типу [Lakoff 1993, с. 203; Lakoff, Johnson 1999, с. 5] на основі категоріального зрушення [Molino 1979]. У результаті П закріплюється у певному культурному просторі як усталений засіб вербалізації відповідного смислу завдяки високій експресивно-емотивній цінності. Надалі П рекурентно застосовується у дискурсі з метою апелювання до стереотипної концептуальної структури.

Ознака метафоричності П дозволяє розглядати його як «спосіб реалізації універсального ментального механізму компресування смислу, здатний породжувати смислову ємність, поєднувати раніше номіноване, створюючи при цьому якісно нове смислове утворення» [Губернаторова 2014, с. 125]. Таким чином, переклад потребує глибокого розуміння ментальних процесів метафоризації, що лежать в основі формування оніму, до яких долучається «соціальний досвід, обумовлений світоглядними універсалами культури, тобто категоріями, що акумулюють історично накопичені знання, у системі яких людина оцінює та сприймає світ, зводить в одне ціле всі явища дійсності зі сфери свого досвіду» [Степин 2011, с. 345].

Ще одним критерієм прецедентності виступає *інтертекстуальність*, яка однак розглядається не на рівні взаємодії двох окремих текстів, а скоріше у тому розумінні, що відповідає концепції діалогізму М. М. Бахтіна, який потрактовує літературний твір як «перетин текстових площин, діалог різних типів письма» [Кристева 2000, с. 428], що належать власне письменнику, реципієнту та культурному контексту, який йому передував.

Для того щоб максимально адекватно відтворити П, перекладач повинен «досягти такого рівня знань та естетичної сприйнятливості, який дозволив би сприймати весь обсяг представленого у тексті смислового та емоційного наповнення» [Игнатов 2007, с. 181] та, як наслідок, передати П у всьому комплексі міжтекстових зв'язків. В іншому випадку «лакунізація інтертекстуальних відносин призводить до втрати значущої імпліцитної інформації вихідного тексту, що надає тексту особливу смислову ємність» [Булгакова].

Так, П репрезентують окремий клас онімів, що закріплюються як сталі зразки для вираження культурно або соціально специфічних смислів, утворюючись на основі когнітивної операції метафоризації та актуалізуючись у дискурсі за рахунок стереотипних асоціацій, що їх супроводжують. Зазначений комплекс властивостей сукупно складає поняття прецедентності, що виступає важливою когнітивно-дискурсивною домінантою тексту, яка вимагає обов'язкового урахування при перекладі, від чого залежить ступінь еквівалентності відтворення як власне оніму, так і безпосереднього контексту його вживання.

Найвищий рівень еквівалентності передачі П у перекладі спостерігається за умови, що онім, застосований автором, характеризується аналогічним механізмом утворення та інтерпретації в цільовому культурному просторі. Так, у наступному прикладі автор звертається до однієї з найдавніших архітектурних споруд у світі, що за версіями деяких вчених вважалася священним місцем друїдів. Враховуючи, що таємниця походження та призначення Стоунхенджа привертала увагу багатьох дослідників з різних країн та захопила уяву навіть звичайних любителів загадок історії, перекладач доходить висновку, що для українського читача подане П залишиться цілком зрозумілим. Окрім того, навіть сам автор

розкриває смисл, який уособлює Стоунхендж за його задумом, а саме прагнення створити відчуття чогось прадавнього, доісторичного.

Piecing together the tales which Norriss collected for me, and supplementing them with the accounts of several savants who had studied the ruins, I deduced that Exham Priory stood on the site of a prehistoric temple; a Druidical or ante-Druidical thing which must have been contemporary with Stonehenge [Lovecraft].

Перекази, які для мене зібрав Норріс, і зіставляючи їх із записами науковців, які вивчали ці руїни, я дійшов висновку, що Ексгемський пріорат стояв на місці доісторичного храму – друїдичної або й додруїдичної споруди, яка була чи не сучасницею **Стоунхенджа** [Лавкрафт 2016, с. 314].

Відтак прямий відповідник, обраний перекладачем, дозволить реципієнту розкрити сутність метафори, створеної автором, та простежити місце Стоунхенджа у світовому культурному просторі. Безперечно українська нація володіє й більш прототиповими засобами апелювання до смислу, який передає ПІ, проте і для її представників застосований онім збереже достатній рівень прототиповості та стереотипності.

Поданий нижче приклад ілюструє повне збереження компонентів прецедентності у випадку одного ПІ та часткову їх втрату у випадку другого:

*There was one completely incongruous thing in this strange courtroom. The light I saw it by came from a series of brands that were burning along the sidewalls. But in each of the corners behind the throne was a battery of projectors trained on the crescent-shaped table. They were not on; but their cables and serried lenses added a vaguely reassuring air of the film studio to the otherwise alarming **Ku Klux Klan** ambience. It did not look like a court of justice; but a court of injustice; a **Star Chamber**, an inquisitorial committee* [Fowles].

У цій чудернацькій судовій залі зразу впадала в око одна недоречність. Хоч тут горіли смолоскипи, прикріплені до бічних стін, але за треном, із двох кутів зали, на каблукуватий стіл націлилися батареї прожекторів. Хоч вони і не світилися, та все одно через оті кабелі та лінзи вже й без того моторошний, **ку-клукс-кланівський** інтер'єр нагадував кімнату тортур. Схоже, це храм не правосуддя, а беззаконня. **Зоряна палата**, судилище інквізиції [Фаулз 2016, с. 400].

«Ку-клукс-клан», націоналістична організація США, що відстоювала виключні переваги білошкірих, через свої расистські погляди та терористичну діяльність стала відомою у багатьох країнах, зокрема знайомі з нею і представники української нації. Відповідно, компоненти прецедентності для вказаного ПІ зберігаються у повному обсязі, проте «Зоряна палата» не характеризується настільки широким рівнем розповсюдження в українському культурному просторі, що обумовлює рішення перекладача додати коментар, де зазначається, що «Зоряна палата – заснований у XV столітті в Англії таємний верховний суд, що розглядав справи про найтяжчі злочини. У переносному значенні – тиранічне правління, тоталітарна влада, зловживання становищем». Безперечно, сам автор досить широко експлікує, який саме смисл він прагнув втілити у представленому ПІ.

Відтак, читач не зазнає перешкод під час інтерпретації повідомлення в цілому, навіть якщо ПІ виявиться йому невідомим. Водночас доданий перекладачем коментар допомагає реципієнту усвідомити метафоричність ПІ та розкрити його зв'язок з історією та культурою Англії, таким чином даючи можливість передати два з чотирьох компонентів прецедентності. Водночас Зоряна палата, безумовно, не є найбільш прототиповим або стереотипним уособленням ідеї несправедливого суду в українському культурному просторі. У результаті рівень еквівалентності дещо знижується, що, однак, не заважає цілісній інтерпретації оригіналу та збереженню його образності.

Наступний приклад ілюструє заміну ПІ, однак замість нього перекладач вживає не онім, що став найбільш прототиповим вираженням смислу, уособленого оригінальним ПІ, у цільовій культурі, а нейтральна мовна одиниця. Важливо підкреслити, що в традиційному сенсі лексема «циклоп» не вважається власною назвою ані в англійській, ані в українській

мові, однак автор, вочевидь, прагне надати їй такого статусу, вимальовуючи персоніфікований образ лютого гіганта:

With Cyclopean rage it tore through the soil above that damnable pit, blinding and deafening me, yet not wholly reducing me to a coma [Lovecraft].

Із неймовірною люттяю вона пробилась крізь шари ґрунту над тією проклятою ямою, осліпивши і оглушивши мене, але не увігнавши у стан цілковитого заціпеніння [Лавкрафт 2016, с. 304].

Рішення перекладача важко оцінити, оскільки циклопи, жорстокі одноокі велетні з грецьких міфів, добре знайомі українській аудиторії, тож проведеної заміни можна було б уникнути, оскільки збереження ПІ у цільовому тексті не завадило б розумінню оригінального повідомлення, хоч і не виступає найбільш стереотипним засобом вираження необхідного асоціативно-конотативного комплексу. Однак перекладач віддає перевагу вилученню ПІ та вираженню його смислу через прикметник «неймовірний», що цілком відповідає контексту ситуації, проте за рахунок прийнятого перекладачем рішення втрачаються всі складові прецедентності застосованого автором оніму. Таким чином, вжитий прийом відповідає найнижчому рівню еквівалентності у перекладі ПІ за збереження смислу повідомлення загалом.

Водночас зустрічаються і випадки нівелювання не тільки прецедентності імені, але й лакунізації повідомлення. Що цікаво, такий феномен спостерігається за збереження ПІ. Так, актор Бела Лугоші набув загального визнання серед американців, а його образ міцно закріпився у їхній когнітивній базі. Найбільшої слави він зажив завдяки ролі Дракули, тож, саме ця його іпостась і лягла в основу порівняння персонажа роману «Щиголь» із зазначеним актором. Герой шукає дівчину, що потай займається незаконною торгівлею, а його питання викликають в інших персонажів доволі сторожку реакцію. Погляд одного з присутніх порівнюється з поглядом Дракули, пильним, гіпнотичним, що не провіщає нічого доброго:

“Does Katrina work here?”

He stopped drying his glass. “Katrina?”

“I’m a friend of Jerome’s.”

“Katrina? Not Katya, you mean?”

The guys at the bar - Eastern Europeans - had gone silent.

“Maybe, uh - ?”

“What’s her last name?”

*One leather-jacket guy had lowered his chin and turned full on his stool to fix me with a **Bela Lugosi stare*** [Tartt].

- Катріна тут працює?

Він перестав витирати склянку.

- Катріна?

- Я друг Джерома.

- Катріна? Тобто Катя, так?

Хлопці, що стояли біля стінки, - вочевидь, зі Східної Європи, - усі як один замовкли.

- Можливо... Гм...

- Як її прізвище...

- Ум...

*Хлопець у шкіряній куртці нахилив голову, обернувся до мене і втупився в мене поглядом **Бели Лугоші*** [Тартт 2016, с. 553].

Однак, незважаючи на широку відомість в американській культурі образу Дракули у виконанні Бели Лугоші, для пересічного українського читача логіка такого зіставлення простежуватиметься не завжди, тому перекладач приймає рішення експлікувати прихований смисл, що стоїть за ПІ. Проте коментар, запропонований ним, носить більш енциклопедичний характер і виявляється інконгруентним по відношенню до поточного контексту. Знання того, що «Б. Лугоші – американський актор угорського походження», як уточнює перекладач, залишається нерелевантним для представленого повідомлення, тож

воно не дозволить сформувати концептуальну структуру, на основі якої реципієнт здатен буде повністю осмислити задум автора та уявити, як сприйняли запитання героя. Такий варіант перекладу не тільки призводить до втрати компонентів прецедентності, а й перешкоджає розумінню оригіналу.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє дійти **висновку**, що рівень еквівалентності при перекладі ПІ безпосередньо залежить від повноти збереження складників прецедентності, таких як стереотипність, метафоричність, прототиповість та інтертекстуальність. Водночас навіть за втрати деяких з них перекладач здатен повноцінно передати смисл оригінального повідомлення, зберігши культурну специфіку, втілену у ПІ.

Перспективним видається вивчення впливу, що здійснює збереження/нівелювання кожної зі складових прецедентності на еквівалентність перекладу ПІ залежно від культурних чинників.

Література

- Булгакова С. Ю. Интертекстуальные включения как переводческая проблема [Электронный ресурс] / С. Ю. Булгакова. – Режим доступа : <http://youngresearchersjournal.org/wp-content/uploads/2013/01/bulgakova-intertext.pdf>
- Губернаторова Э. В. Метафора как компрессированный компонент перевода: деятельностный аспект : монография / Э. В. Губернаторова ; АлтГУ. – Барнаул : Изд-во АлтГУ, 2014. – 136 с.
- Игнатов К. Ю. От текста романа к кинотексту : языковые трансформации и авторский стиль: на англоязычном материале: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. / Кирилл Юрьевич Игнатов. – Москва, 2007. – 196 с.
- Красных В. В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность / В. В. Красных. – М. : Диалог-МГУ, 1998. – 352 с.
- Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог, роман / Ю. Кристева // Французская семиотика : От структурализма к постструктурализму. – М. : Прогресс, 2000. – С. 427-457
- Кузьмина Н. А. Интертекст и его роль в процессах формирования поэтического языка / Н. А. Кузьмина. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 272 с.
- Лавкрафт Г. Ф. Повне зібрання прозових творів. – Т. 1 / Г. Ф. Лавкрафт. – К.: Видавництво Жупанського, 2016. – 448 с.
- Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросс-культурную психологию / Н. М. Лебедева. – М. : Ключ-С, 1999. – 224 с.
- Макгауен Т. В. Прецедентні імена в сучасному американському медіа-дискурсі : лінгвокогнітивний і функціональний аспекти: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. / Тетяна Вікторівна Макгауен. – Черкаси, 2012. – 220 с.
- Мартинюк А. П. Відтворення англійських конвенціональних метафор емоцій в українських перекладах / А. П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2017. – Вип. 85. – С. 21–28.
- Степин В. С. Цивилизация и культура / В. С. Степин. – СПб. : СПбГУП, 2011. – 408 с.
- Тартт Д. Щиголь / Д. Тартт. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – 816 с.
- Фаулз Дж. Маг / Дж. Фаулз. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – 528 с.
- Феномен прецедентности и преемственность культур : коллективная монография / Воронежский гос. ун-т; (под общ. ред. Л. И. Гришаевой, М. К. Поповой, В. Т. Титова). – Воронеж : Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2004. – 312 с.
- Fowles J. The Magus. [Electronic resource] / J. Fowles. – Access: http://royallib.com/book/Fowles_John/The_Magus.html
- Lakoff G. Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 602 p.
- Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff // Metaphor and Thought. – Cambridge : CUP, 1993. – P. 202–251.
- Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind / G. Lakoff. – Chicago : The University of Chicago Press, 1987. – 614 p.
- Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar : Theoretical Prerequisites / R. W. Langacker. – Stanford, CA: Stanford University Press, 1987. – 540 p.
- Lovecraft H. P. The Complete Fiction [Electronic Resource] / H. P. Lovecraft. – Access: <http://www.hplovecraft.com/writings/fiction/rw.aspx>
- Molino J. Métaphores, Modèles et Analogies dans les Sciences [Electronic Resource] / J. Molino // Langages. – 1979. – № 54. – P. 83-102. – Access: http://www.persee.fr/doc/lgge_0458-726x_1979_num_12_54_1820
- Rosch E. N. Human Categorization / E. N. Rosch // Studies in Cross-Cultural Psychology. – N.Y. : Academic Press, 1977. – Vol. 1. – P. 1 - 49.
- Rosch E. N. Principles of Categorization / E. N. Rosch // Cognition and Categorization. – Hillsdale, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1978. – P. 27 - 48.
- Tartt D. The Goldfinch [Electronic Resource] / D. Tartt. – Access: <http://www.read33.com/goldfinch-donna-tartt?page=0,320>
- Wittgenstein L. Philosophical Investigations (Philosophische Untersuchungen) / L. Wittgenstein. – Oxford : Blackwell Publishers, 2001. – 321 p.

(Матеріал надійшов до редакції 14.09.17)